

بررسی نقش پیش بینی‌کنندگی مؤلفه‌های ساختار خانواده ایرانی بر احساس تنهایی نوجوانان

حسین سلیمی بجزستانی^۱

چکیده

تاریخ دریافت: ۱۰/۳/۹۴ - تاریخ پذیرش: ۸/۵/۹۴

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش پیش بینی‌کنندگی مؤلفه‌های ساختار روابط خانوادگی بر احساس تنهایی نوجوانان انجام گرفت. فرض اساسی آن است که الگوهای ارتباطی خانواده شاخصی برای تبیین احساس تنهایی نوجوان است. روش پژوهش حاضر همبستگی می‌باشد. بدین منظور ۲۲۵ دانش‌آموز دختر دبیرستانی به روش تصادفی خوشه‌ای به عنوان نمونه انتخاب شدند. شرکت‌کنندگان به دو مقیاس احساس تنهایی تجدیدنظرشده و ابزار تجدیدنظرشده الگوهای ارتباطی خانواده RECP (ریچی و فیتزپاتریک، ۱۹۹۰)، پاسخ دادند. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها رگرسیون چندگانه همزمان بود. نتایج نشان دادند که الگوهای ارتباطی خانواده با احساس تنهایی نوجوان ارتباط مثبت معنی‌دار دارند. سبک گفت‌و شنود و سبک هم‌نوایی هر دو با احساس تنهایی همبسته بودند. گفت‌و شنود و هم‌نوایی بیشتر بین اعضای خانواده با احساس تنهایی کمتر در نوجوان همراه است. نتایج ضرورت تغییر الگوهای ارتباطی منفی در خانواده‌ها یادآوری می‌کند.

کلیدواژه‌ها: احساس تنهایی، الگوهای ارتباطی خانواده، نوجوان.

مقدمه

اگرچه نوجوانی در تصور عموم دیگر یک دوران پرتعارض و بحرانی نیست اما به خاطر

۱. استادیار گروه مشاوره دانشگاه علامه طباطبائی.

تغییرات شناختی، بیولوژیکی و اجتماعی همچنان یک دوره تحولی رشدی مهم به حساب می‌آید (الیوت^۱ و فیلدمن^۲، ۱۹۹۰). بطور کلی در اغلب فرهنگ‌ها دوره نوجوانی دور تحولی سختی به حساب می‌آید که در آن تعارضات خانوادگی، افسردگی و رفتارهای پرخطر بیش از سایر دوره‌ها اتفاق می‌افتد. نوجوانان آسیایی اغلب درگیر استرس‌های سنگین تکالیف مدرسه و تعهدات خانواده قرار می‌گیرند آنها بین استقلال و بودن با والدینشان احساس تنش می‌کنند (سیلوراج^۳، ۲۰۱۵).

والدین اغلب احساسات آمیخته‌ای از نوجوان و استقلال در دوره نوجوانی دارند این تنش‌ها موجب تعارض‌هایی در خانواده شده که گاهی منجر به احساس تنهایی می‌شود. (پیپلاو^۴ و دیانه^۵، ۲۰۰۳) معتقدند که سبک‌های والدینی می‌تواند شکل‌گیری شخصیت نوجوانان را تحت تأثیر خود قرار دهند و نتایج پژوهش‌ها نشان داده که تغییر تعاملات خانوادگی به گفتگو مداری موجب رشد و بلوغ نوجوان می‌شود. مطالعه حاضر بر روابط خانوادگی و ایجاد دلبستگی ایمن والدین بعنوان یک گرایش شخصی تغییرپذیر تاکید دارد.

احساس تنهایی^۶ و تنهایی^۷ مفاهیمی متفاوت هستند. تنهایی به معنی جدا بودن از دیگران به لحاظ فیزیکی و مکانیست در حالیکه احساس تنهایی، حالت ذهنی رنج‌آور و ناخوشایند است که در آن افراد نقص‌ها و کمبودهایی را در دنیای اجتماعی خود درک می‌کنند و در آن فرد احساس طرد شدگی می‌کند. (پیپلاو و پرلمن، ۱۹۸۲)

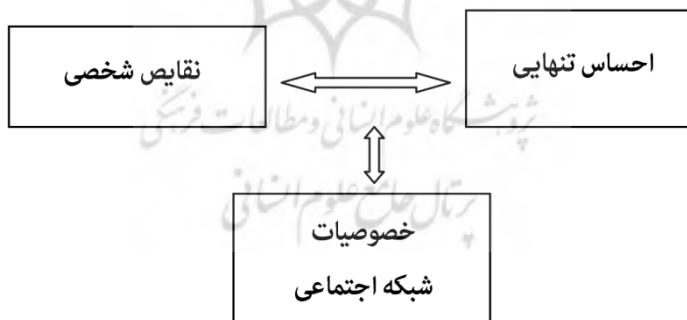
برخی از مطالعات بیان می‌کنند که تنهایی از کمبودها در ساخت و عمل شبکه اجتماعی نشأت می‌گیرد در حالیکه سایر مطالعات بر اهمیت شخصیت فرد بعنوان یک

1. Elliot,R.
2. Feldman,J.
3. Selvaraj.n
4. Peplau,L.A
5. diane
6. Loneliness
7. Alonenss

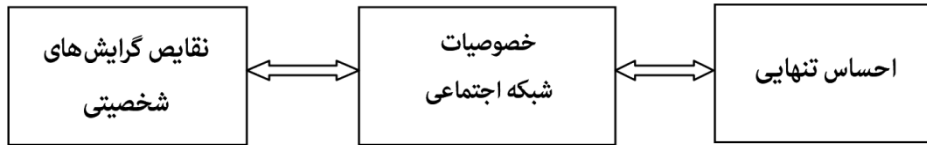
فاکتور مستعد کننده تنهایی اشاره کرده اند. هر چند دانش کمی درباره مکانیزم‌های ویژه مرتبط با تجربه احساس تنهایی وجود دارد برای مثال احساس تنهایی ممکن است بعنوان پیامدهایی از نقص‌های شبکه اجتماعی باشد. مطابق مدل زیر و براساس پاسخ‌هایی که آزمودنیها به مقیاس خود گزارش دهی به دست آمده، احساس تنهایی بیشتر تحت تأثیر پردازش شناختی روابط بین فردیست تا نقایص شبکه اجتماعی فرد) لاروس^۱، گوای^۲، بویون^۳، (۲۰۱۵).

نتایج پژوهش سیلوراج (۲۰۱۵) نشان داد که بین نحوه ارتباط نوجوان با احساس تنهایی ارتباط وجود دارد. فقدان ارتباط، احساس تنهایی و نهایتاً رفتارهای پرخطر را افزایش می‌دهد همچنین منجر به افکار خودکشی، عزت نفس پائین و قدرت قضاوت پائین می‌شود. علاوه بر این نتایج نشان داد که احساس تنهایی نقش اصلی در ایجاد اختلالات روان شناختی ایجاد می‌کنند و ارتباط سالم به ایجاد اعتماد در نوجوانان و کنترل احساس تنهایی در آنان منجر می‌شود.

مدل سوگیری شناختی (احساس تنهایی)

مدل واسطه‌ای شبکه اجتماعی (احساس تنهایی)

بر اساس تحلیل محتوای پیشینه پژوهشی، احساس تنهایی می‌تواند شامل هفت مؤلفه هیجانی، اجتماعی، خانوادگی، احساساتی، دوستان، گروه‌های بزرگتر و هستی‌گرایی باشد. منظور از عامل هیجانی، ادراک فرد از نارسایی در زمینه صمیمیت و احساس تعلق تعریف می‌شود. عامل اجتماعی احساس تنهایی، برناهمخوانی بین روابط اجتماعی واقعی فرد و روابط اجتماعی مورد نیاز او دلالت دارد. مؤلفه خانوادگی، نارضایتی ذهنی فرد را از روابط با خانواده اش منعکس می‌کند و این که فرد احساس نزدیکی و تعلق به خانواده را ندارد و همچنین حس می‌کند که حمایت عاطفی را از جانب آنان دریافت نمی‌کند و عقاید و باورهای او با خانواده مشترک نیست. مؤلفه احساساتی، عدم وجود رابطه عاشقانه ارضا کننده را نشان می‌دهد. عامل دوستان، بازتاب نارسایی‌های کمی و کیفی در ارتباط با دوستان است. مؤلفه گروه‌های بزرگتر، عدم وجود روابط محلی، فرهنگی، ورزشی و در کل عدم تعلق به گروه را بازنمایی می‌کند. مؤلفه هستی‌گرایی که به صورت فطری در هر فردی وجود دارد، شرایط وجودی نخستین و اجتناب‌ناپذیر هستی را که راه حل دائمی ندارد خاطر نشان می‌سازد (رحیم‌زاده و همکاران، ۱۳۹۰).

احساس تنهایی امری پیچیده است که کل افکار، کنش‌ها و نمودهای رفتاری فرد را تسخیر می‌کند. در بررسی مدل پویای چندعاملی احساس تنهایی مفاهیم «احساس تنهایی»، «خلوت‌گزینی»^۱، «خود-منزوی‌سازی»^۲ و «انزوای ناشی از شرایط محیطی»^۳ مطرح

1. solitude
2. Self- isolation
3. Isolation caused by circumstances

می‌شوند (ایشی موهامتو، ۲۰۰۶). در این مدل، مهم‌ترین تفاوت بین احساس تنهایی و خلوت‌گزینی در این است که خلوت‌گزینی با احساس ارزیابی منفی همراه نیست و به معنی کناره‌گیری و قطع تماس و ارتباط با افراد به صورت داوطلبانه می‌باشد. این همان احساس تنهایی مثبت است که مد نظر فلاسفه قدیم بوده و پیش‌تر ذکر شد. این نوع تنهایی شرایط لازم برای رشد شخصیتی نرمال را فراهم می‌کند و با عنوان خود-منزوی‌سازی بازنمایی می‌شود که فرد درصدد کسب اهداف مهم و معنادار است تا در نهایت به درک و خردی کاملاً متفاوت و متناسب با شخصیت خود دست یابد. با توجه به تعاریفی که از احساس تنهایی و عوامل و ابعاد آن ارائه شده است برای این واقعیت صحنه گذاشته می‌شود که احساس تنهایی سازه روان‌شناسی پیچیده‌ای است و ماهیتی گسترده دارد.

مشاهده‌ی رفتار افراد و نوع کنش‌وری آنان یکی از اولین مباحثی که مطرح می‌شود تا به نحوی بیانگر تفاوت‌های آنان باشد، خانواده و ساختار ارتباطی آن است. خانواده مهم‌ترین سیستمی است که در راستای تفسیر تفاوت‌های رفتاری مورد بررسی قرار می‌گیرد. چگونگی تعاملات اعضای خانواده می‌تواند تعیین‌کننده‌ی نگرش و سبک رفتاری اعضای آن باشد. مدل الگوی ارتباطی خانواده برای این موضوع تأکید دارد که چگونه محیط ارتباطی خانواده بر رشد ادراک فرزندان از واقعیت و جامعه‌پذیری آنان تأثیر می‌گذارد (کورنر و فیتزپاتریک^۱، ۲۰۰۲). فیتزپاتریک و ریچی^۲ (۱۹۹۴)، دو الگوی کلی گفت‌و شنود^۳ و راد در تفسیر الگوهای ارتباطی خانواده مطرح کرده‌اند. جهت‌گیری گفت‌و شنود میزان تحقق شرایطی در خانواده است که در آن همه‌ی اعضای خانواده قادرند آزادانه و راحت در تعامل و تبادل نظر در مورد دامنه‌ی گسترده‌ای از موضوعات شرکت کنند. جهت‌گیری هم‌نوایی تداعی‌کننده‌ی شرایطی است که تأکید خانواده بر همسانی نگرش‌ها، باورها و ارزش‌ها است و خانواده در جهت کسب این همسانی و حفظ آن بر اعضا فشار می‌آورد.

1. Ishi mohamto

2. Korner A.F., & Fitzpatrick, M.A.

3. Fitzpatrick, M.A., & Ritchie, L.D.

4. conversation

5. conformity

جهت‌گیری گفت‌وشنود و هم‌نوایی چهار نوع الگوی ارتباطی توافق‌کننده^۱، کثرت‌گرا^۲، حمایت‌گر^۳ و بی‌قید^۴ را در ساختار خانواده پدید می‌آورد. در الگوی ارتباطی توافق‌کننده، اعضای خانواده گفت‌وشنود و هم‌نوایی بالایی دارند. در چنین فضایی تمام اعضا به راحتی عقاید خود را ابراز می‌کنند، تفاوت‌ها پذیرفته می‌شود و در عین حال جایگاه ارزشی پدر و مادر و سلسله مراتب در خانواده مورد احترام و توجه است و با وجود اشتراک‌گذاران و توجه به عقاید متفاوت، والدین تصمیم‌گیرنده‌ی نهایی هستند. در الگوی کثرت‌گرا گفت‌وشنود در سطح بالایی است ولی هم‌نوایی در خانواده پایین است. در چنین ساختاری همه‌ی اعضای خانواده در مورد مباحث مختلف با هم به گفتگو می‌نشینند ولی والدین تصمیم‌گیرندگان نهایی نیستند و بر فرزندان خود کنترل اعمال نمی‌کنند و فرزندان تصمیم‌گیرنده هستند. الگوی حمایت‌گرفضایی را ترسیم می‌کند که در آن گفت‌وشنود در سطح پایین و هم‌نوایی در سطح بالایی است. والدین به عقاید و نظرات فرزندان اهمیت نمی‌دهند و فضای حاکم فضایی دیکتاتور مآبانه است. الگوی ارتباطی بی‌قید ساختاری را نشان می‌دهد که هم‌گفت‌وشنود و هم‌نوایی پایین است. خانواده گفتگوی مشترکی ندارد، والدین به عقاید فرزندان توجه و تمایلی ندارند و فرزندان را در تصمیم‌گیری‌ها به حال خود رها می‌کنند.

گفت‌وشنود

هم‌نوایی

+	توافق‌کننده	حمایتگر
-	کثرت‌گرا	بی‌قید

انواع الگوهای ارتباطی تأثیرات متفاوتی بر ساختار خانواده و بر منش اعضا دارد.

1. Consensual
2. Pluralistic
3. Protective
4. Laissez-Faire

تحقیقات متعدد دلالت بر اثر الگوهای ارتباطی بر برخی مؤلفه‌های روانی دارند. الگوی گفت‌و شنود با کاهش اضطراب و استرس همراه است (دورنتو، نیشیدا و ناکایاما^۱، ۲۰۰۵). در مقابل الگوی هم‌نوایی اضطراب و استرس بالا را در پی دارد (نول و استاتمن^۲، ۱۹۹۱). در خانواده‌هایی که الگوی گفت‌و شنود حاکم است افسردگی و مشکلات عاطفی به مراتب کمتر است و افراد مهارت‌های ارتباطی مناسبی دارند و سازوکار خانواده و کیفیت زندگی از غنای بیشتری برخوردار است (کورنر و فیتزپاتریک، ۲۰۰۲). خانواده‌هایی که سبک ارتباطی بی‌قید و یا حمایت‌گر دارند فرزندان عزت نفس پایینی دارند چرا که میزان گفت‌و شنود پایین است و والدین به نظرات فرزندان، افکار و امیال آنان بی‌توجه‌اند (کوپراسمیت^۳، ۲۰۰۲). در پژوهشی که توسط کورش‌نیا و لطیفیان (۱۳۸۶)، انجام شده خانواده‌هایی که از الگوی گفت‌و شنود تبعیت می‌کنند میزان اضطراب و افسردگی فرزندان‌شان کمتر است. فرزندان این خانواده‌ها هم مهارت‌های ارتباطی قوی‌تری دارند و هم در مهارت‌های حل مسئله توانمندترند. پژوهش‌هایی که در ارتباط با الگوهای ارتباطی خانواده انجام شده، نشان‌گر تأثیر آنان بر متغیرهای رفتاری و همچنین متغیرهای شخصیتی افراد است. متغیرهای رفتاری‌ای از قبیل میزان خشونت‌طلبی فرزندان، جهت‌دهی به علایق آنان، میزان استفاده از رسانه‌ها، چگونگی تفسیر آنان از محتوای رسانه‌ها و میزان مصرف‌گرایی متأثر از الگوهای ارتباطی خانواده است (لایبس، ریباک^۴، ۱۹۹۲؛ کوما‌یا و باویر^۵، ۲۰۰۰؛ چو و چئون^۶، ۲۰۰۵). مؤلفه‌های شخصیتی‌ای چون کمرویی، اجتماعی بودن، تکانشی بودن و عزت نفس، متأثر از الگوهای ارتباطی خانواده است (۱۳۸۸، سپهری و مظاهری؛ کوپراسمیت^۷، ۲۰۰۳؛ ویت سل و هارتر^۸، ۱۹۶۷).

1. Duronto, Nishida & Nakayama
2. Newel & Stutman
3. Coopersmith, S.
4. Liebes, T., & Ribak, R.
5. Komaya, M., & Bowyer
6. Cho, C., & Cheon, H. J
7. Coopersmith, S.
8. Harter, S., & Whitesell, N. R

با مراجعه به ادبیات پژوهش و بررسی مسائل و چالش‌های دوران نوجوانی، اهمیت روابط اعضای خانواده با یکدیگر و جو حاکم بر ساختار خانواده در بروز آسیب‌های دوران نوجوانی غیرقابل انکار است. یکی از آسیب‌هایی که نوجوان با آن دست به گریبان است، احساس تنهایی است. با توجه به این‌که احساس تنهایی نوجوان می‌تواند ناشی از ضعف ارتباط او با خانواده‌اش و نارضایتی او از این ارتباط باشد، هدف پژوهش حاضر آن است تا رابطه بین مولفه‌های ساختار خانواده ایرانی و احساس تنهایی نوجوانان را بسنجد.

روش

روش پژوهش حاضر پیمایشی از نوع همبستگی می‌باشد. جامعه آماری پژوهش کل دانش‌آموز دختر دبیرستانی پایه اول تا چهارم دبیرستانی در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ می‌باشند که ۲۲۵ نفر با استفاده از روش تصادفی خوشه‌ای به عنوان گروه نمونه انتخاب شدند. و به سؤالات مقیاس احساس تنهایی تجدید نظر شده UCLA^۱ (راسل^۲ و همکاران، ۱۹۸۰) و نسخه فرزندان ابزار تجدید نظر شده الگوهای ارتباط خانواده RECP^۳ پاسخ دادند. مقیاس احساس تنهایی تجدید نظر شده UCLA: این مقیاس شامل ۲۰ گویه است و دامنه سنی ۱۴ تا ۱۸ سال را در بر می‌گیرد. از طریق مقیاس چهار درجه‌ای لیکرت از ۱ تا ۴ (هرگز تا اغلب) نمره‌گذاری می‌شود و نارضایتی افراد را از روابط اجتماعی‌شان و فقدان روابط صمیمانه، می‌سنجد. کسب نمره بالاتر در این مقیاس به معنی شدت بیشتر احساس تنهایی است. دامنه نمره کسب شده در این مقیاس بین ۲۰ تا ۴۰ است. راسل و همکاران (۱۹۸۰) ضریب همسانی درونی این مقیاس را ۹۴٪ گزارش کرده‌اند. در پژوهش داورپناه (۱۳۷۳) ضریب همسانی برابر ۷۸٪ بوده است و در پژوهش

1. Revised University of California at Los Angeles Loneliness Scale

2. Russell, D.

3. Revised Family Communication Pattern (RFCP)

رحیم‌زاده و همکاران (۱۳۸۸) این ضریب برابر با ۸۳٪ درصد گزارش شده است. ابزار تجدیدنظر شده الگوهای ارتباط خانواده RECP: ریچی و فیتزپاتریک (۱۹۹۰)، این ابزار را که یک پرسشنامه‌ی خودسنجی است و شامل ۲۶ گزاره است برای بررسی وضعیت تعاملات افراد در خانواده به کار بستند. این مقیاس موافقت و عدم موافقت فرزندان را در مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت مورد سنجش قرار می‌دهد. ابعاد گفت‌وشنود و هم‌نوایی به ترتیب توسط ۱۵ گزاره‌ی اول و ۱۱ گزاره‌ی پایانی سنجیده می‌شوند. هر آزمودنی دو نمره در این مقیاس به دست می‌آورد چنانچه نمره‌ی حاصل از دو بعد گفت‌وشنود و هم‌نوایی بالا باشد، الگوی توافق‌کننده را در روابط خانوادگی نشان می‌دهد. گفت‌وشنود بالا و هم‌نوایی پایین، حاکی از الگوی کثرت‌گرا است. گفت‌وشنود پایین و هم‌نوایی بالا سبک حمایت‌گرا نشان می‌دهد و در نهایت چنانچه گفت‌وشنود پایین و هم‌نوایی نیز پایین باشد الگوی بی‌قید را در روابط خانواده به تصویر می‌کشد. کوروش‌نیا و لطیفیان (۱۳۸۶)، روایی این مقیاس را مطلوب و برای سنجش پایایی ضریب آلفای کرونباخ را برای جهت‌گیری گفت‌وشنود و هم‌نوایی به ترتیب ۰/۸۷ و ۰/۸۱ گزارش داده‌اند. رحیمی و خیر (۱۳۸۶)، آلفای کرونباخ را برای بعد گفت‌وشنود ۰/۸۸ و برای بعد هم‌نوایی ۰/۸۵ بدست آوردند.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها، رگرسیون چند گانه به روش همزمان می‌باشد.

نتایج

قبل از اجرای رگرسیون چندگانه لازم است مفروضه‌های آن، آزمون و بررسی شوند. که در این قسمت به بررسی این مفروضه‌ها پرداخته می‌شود.

الف) توزیع نرمال متغیر وابسته: پس مانده‌ها بایستی در مورد نمره‌های متغیر ملاک پیش‌بینی شده به صورت نرمال توزیع شده باشند که برای بررسی آن از آزمون کولموگروف-اسمیرنف استفاده شده است. مقدار آماره ۰/۰۷۵ می‌باشد که با توجه به اینکه سطح معناداری آن بزرگتر از ۰/۰۵ می‌باشد، بنابراین نتیجه گرفته می‌شود که توزیع

متغیر احساس تنهایی نرمال می‌باشد.

ب) نبود چند هم خطی و تک خطی: این پیش فرض از طریق دو شاخص تولرانس و تورش واریانس بررسی می‌شود. اگر مقدار شاخص تولرانس، خیلی کوچک باشد (کمتر از ۰/۱) بیانگر این است که همبستگی چندگانه متغیرهای پیش بین با همدیگر خیلی بالاست و احتمال چند هم خطی بودن را نشان می‌دهد. مقدار دیگری که ارائه می‌شود تورش واریانس است که عکس مقدار تولرانس (شاخص تحمل) می‌باشد. مقادیر بالای ۱۰ بیانگر چند هم خطی و ارتباط قوی بین متغیرهای پیش بین است. زمانی که شدت همبستگی بین متغیرهای پیش بین (۰/۹۰ \leq r و بالاتر) چند هم خطی وجود دارد. همچنین، زمانی که یک متغیر پیش بین ترکیبی از متغیرهای پیش بین دیگر است، تک خطی بودن اتفاق می‌افتد.

برای پاسخ به این سؤال پژوهشی از همبستگی پیرسون استفاده شده و در قالب ماتریس همبستگی روابط بین متغیرهای اصلی و مولفه‌های آنها روشن شده است.

جدول ۱: ماتریس همبستگی بین متغیرهای پیش بین و ملاک

متغیرها	همنوایی	گفت و شنود	احساس تنهایی	ساختار خانواده
همنوایی	۱			
گفت و شنود	۰/۴۵	۱		
احساس تنهایی	۰/۴۵	۰/۶۶	۱	
ساختار خانواده	۰/۳۶	۰/۶۶	۰/۲۵	۱

p < /05

ج) استقلال پس مانده‌ها (استقلال خطاها و استقلال باقیمانده‌ها): یکی دیگر از مفروضه‌هایی که در رگرسیون چندگانه مدنظر قرار می‌گیرد استقلال خطاها (تفاوت بین مقادیر واقعی و مقادیر پیش بینی شده از طریق معادله رگرسیون) از یکدیگر است. به

منظور بررسی این مفروضه از مقدار آماره دوربین-واتسون^۱ استفاده می‌گردد. اگر مقدار آماره دوربین-واتسون (D) بیشتر از $1/50$ و کمتر از $2/50$ باشد، در این صورت پیش‌فرض استقلال پس‌مانده‌ها رعایت شده است. در این پژوهش نیز به منظور بررسی مفروضه استقلال پس‌مانده‌ها از آماره‌ی دوربین-واتسون استفاده شد. مقدار این آماره $2/03$ می‌باشد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که مفروضه‌ی استقلال پس‌مانده‌ها رعایت شده است

بنابراین متغیرهای گفت و شنود و هم‌نوایی به عنوان متغیر پیش‌بین و متغیر احساس تنهایی به عنوان متغیر ملاک وارد معادله رگرسیون گردیدند، که نتایج خلاصه مدل در جدول زیر گزارش شده است.

جدول ۲: خلاصه مدل تحلیل رگرسیون چندگانه همزمان

مدل	R	R ^۲	تعدیل شده R ^۲	انحراف استاندارد برآورد شده
۱	۰/۵۷	۰/۳۲	۰/۳۲	۸/۳۱

همان‌گونه که جدول ۵ نشان می‌دهد مقدار آماره ضریب همبستگی بین متغیرهای گفت و شنود و هم‌نوایی و میزان احساس تنهایی دانش‌آموزان $R = 0/57$ می‌باشد که بیانگر این است که در حدود ۳۲ درصد از تفاوت‌های فردی (واریانس) در میزان احساس تنهایی به تفاوت‌های فردی (واریانس) در متغیرهای هم‌نوایی و گفت و شنود مربوط می‌باشد.

جدول ۳: آزمون تحلیل واریانس برای معناداری مدل رگرسیون

منابع تغییرات	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معنا داری
رگرسیون	۷۴۱۸/۴۳۲	۲	۳۷۰۹/۲۱۷	۵۳/۶۸۲	۰/۰۰۱
باقیمانده	۱۵۳۳۹/۲۲۹	۲۲۲	۳۸/۳۵		
کل	۲۲۷۵۷/۶۶۲	۲۲۴			

همان‌گونه که جدول ۳ نشان می‌دهد مقدار آماره F برابر با ۵۳/۶۸۲ و سطح معناداری ۰/۰۰۱ می‌باشد که از نظر آماری معنادار است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که هر دو متغیر وارد شده در مدل رگرسیون متغیر ملاک را پیش‌بینی می‌کنند.

جدول ۴: ضرایب رگرسیونی مدل ۲ (همنوایی، گفت و شنود)

مدل ۱	ضریب رگرسیون (B)	SE	ضریب استاندارد (B)	T	سطح معناداری
مقدار ثابت	۴۷/۷۸۴	۴/۰۳	-	۱۱/۸۴	۰/۰۰۱
همنوایی	۰/۳۰	۰/۰۶	۰/۲۸	۴/۶۱	۰/۰۰۱
گفت و شنود	۰/۳۲	۰/۰۵	۰/۳۸	۶/۱۸	۰/۰۰۱

متغیر ملاک: احساس تنهایی

همان‌گونه که جدول ۴ نشان می‌دهد متغیرهای همنوایی و گفت و شنود به صورت معناداری میزان احساس تنهایی نوجوان را پیش‌بینی نمودند. معادله رگرسیونی برای برآورد میزان احساس تنهایی به کمک متغیرهای همنوایی و گفت و شنود به شرح زیر است:

$$\text{گفت و شنود (۰/۳۲)} + \text{همنوایی (۰/۳۰)} + ۴۷/۷۸ = \text{احساس تنهایی}$$

همان‌گونه که نتایج رگرسیون نشان می‌دهد از بین دو متغیر همنوایی و گفت و شنود، بزرگترین ضریب بتا برابر با ۰/۳۸ برای پیش‌بینی میزان احساس تنهایی می‌باشد. بنابراین می‌توان گفت که متغیر گفت و شنود قوی‌ترین سهم را برای تبیین متغیر ملاک فراهم می‌آورد.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌ها نشان می‌دهند هنگامی که احساس تنهایی شدید و مستمر باشد می‌تواند سلامت روانی فرد را به خطر اندازد و تهدیدی برای ادامه زندگی نرمال باشد. افرادی که

احساس تنهایی می‌کنند، عزت نفس پایینی دارند (جوشی^۱، ۱۹۸۴).

نسبت به توانمندی‌های خود تردید دارند، در روابط بین‌فردی خجالت، اضطراب، کمرویی و عدم جسارت از خود نشان می‌دهند (هوجات، ۱۹۸۲). یافته‌های پژوهش نشان‌دهنده رابطه مثبت معنی‌دار الگوهای ارتباطی خانواده با احساس تنهایی نوجوان است. به میزانی که گفت‌و شنود و هم‌نوایی بین اعضای خانواده بیشتر باشد، احساس تنهایی نوجوان کمتر است. یافته پژوهش حاضر همسوبا سایر یافته‌های تحقیقی از جمله دیندیا و آلن^۲ (۱۹۹۲) است که بیان می‌دارد عدم خودافشایی^۳ که می‌تواند از گفت‌و شنود ضعیف نشأت گیرد، موجب احساس تنهایی نوجوان می‌شود. میزان رضایتمندی از زندگی نیز متأثر از احساس تنهایی افراد است به میزانی که رضایت از زندگی بیشتر باشد احساس تنهایی کاهش می‌یابد (سوامی و همکاران^۴، ۲۰۰۶). چنانچه نیاز به تعلق ارضا نشود و تعاملات افراد نیز کاهش یابد هیجانات منفی و احساس تنهایی پدیدار می‌شوند (بومیسترو لیاری^۵، ۱۹۹۵). کاوش در ادبیات پژوهش و بررسی ساختار روابط خانوادگی به مثابه شاخصی اثرگذار در تبیین احساس تنهایی، براهمیت تعامل اعضای خانواده صحنه می‌گذارد. روابط میان‌فردی‌ای که در بستر خانواده شکل می‌گیرد مبنایی برای تعامل اعضا در بافت اجتماعی محسوب می‌گردد. به میزانی که آسیب‌های ناشی از شبکه تعامل خانوادگی کمتر باشد، شالوده شبکه گسترده‌تر (اجتماع) را افراد سالم‌تر بنیان می‌نهند.

ارتباط نقش کلیدی در اتصال والدین و نوجوانان دارد و همانگونه که سیلوراج (۲۰۱۵) معتقد است احترامی که پدر و مادر بویژه مادر به عقاید نوجوان می‌گذارند نقش مهمی در به ارمغان آوردن شادی خانواده دارد.

1. Joshi,P

2. Dindia K,& Allen M.

3. Self-disclosure

4. Swami,V et al

5. Baumeister,R.,& Leary,M.R

اگر رابطه والد و نوجوان نامطلوب باشد نوجوانان مشکلات بزرگی هنگام انتقال به دوره‌های بعدی زندگی خواهند داشت. کاهش احساس نزدیکی به والدین و یا سطح پائینی از تأثیرپذیری از والدین با درجه بالاتری از مشکلات رفتاری نوجوان در ارتباط است. از طرف دیگر کاهش رابطه میان نوجوان و والدین ممکن است باعث برخی سوءتفاهم‌ها شود بعلاوه الگوهای ارتباطی نادرست می‌تواند باعث اصطکاک‌های متعدد در میان والدین و نوجوان شود در دنیایی که همه‌گونه تهدیدات بیرونی مهیاست از سوء استفاده‌های عاطفی یا اعتیاد و گروه‌های منجر، اگر پیوند با والد تضعیف شود احتمال رفتارهای خطرناک افزایش می‌یابد و برعکس تقویت این پیوندها احتمال رفتارهای مشکل دار را کاهش می‌دهد.

در دوره بین نوجوانی و بزرگسالی احساس تنهایی ایجاد شده بطورپیش رونده با نگرانی اجتماعی، افسردگی و دیگر مسائل سلامت روانی همراه می‌شود که می‌تواند به صورت رفتارهای مخرب مثل اخراج از مدرسه، اعتیاد به مواد و الکل، پرخاشگری و بزهکاری، چاقی و حتی خودکشی نمود پیدا کند. نتایج این تحقیق نشان داد که الگوهای ارتباطی مؤثر مبتنی بر گفت و شنود و همنوایی می‌تواند پیشگیری کننده خوبی از احساس تنهایی و تبعات منفی آن باشد و این بیت شعر جان کلام را منتقل می‌کند:

پری روتاب مستطوری ندارد در اربندی ز روزن سرگشاید

منابع

- رحیم‌زاده، س. (۱۳۸۹ الف). مفهوم‌سازی‌ها و اندازه‌های احساس تنهایی: مقایسه زیرمقیاس‌ها. فصلنامه روان‌شناسی تحولی: روان‌شناسان ایرانی، ۲۳، ۲۷۷-۲۷۹.
- رحیم‌زاده، س.، بیات، م. و اناری، آ. (۱۳۸۸). احساس تنهایی و خوداثربخشی اجتماعی در نوجوانان. فصلنامه روان‌شناسی تحولی: روان‌شناسان ایرانی، ۲۲، ۸۷-۹۶.
- رحیم‌زاده، س.، پوراعتماد، ح.، عسگری، ع. و حجت، م. ر. (۱۳۹۰). مبانی مفهومی احساس تنهایی: یک مطالعه کیفی. روان‌شناسی تحولی: روان‌شناسان ایرانی، ۸ (۳۰).
- سپهری، ص.، مظاهری، م. ع. (۱۳۸۸). الگوهای ارتباطی خانواده و متغیرهای شخصیتی در

دانشجویان. روان‌شناسی تحولی: روان‌شناسان ایرانی، ۶ (۲۲).

- طهماسیان، ک.، اناری، آ.، صدق‌پور، ب. ص.، (۱۳۸۸). اثر مستقیم و غیرمستقیم خودآزمندی اجتماعی در احساس تنهایی نوجوانان. *مجله علوم رفتاری*، ۲ (۳)، ۹۷-۹۳.
- کوروش‌نیا، م.، لطیفیان، م.، (۱۳۸۶). بررسی رابطه الگوهای ارتباطات خانواده با میزان اضطراب و افسردگی فرزندان. *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، ۳ (۱۰).
- نجفی، م.، دهشیری، غ.، شیخی، م. و دبیری، س. (۱۳۹۰). نقش حرمت خود و مؤلفه‌های تنهایی در پیشرفت تحصیلی. *فصلنامه روان‌شناسی تربیتی*، ۷ (۲۲).
- نجفی، م.، دهشیری، غ.، شیخی، م. و دبیری، س. (۱۳۹۰). مقایسه سلامت عمومی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دانشجویان بر حسب میزان احساس تنهایی. *فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی* ۲ (۵).

- Anderson, C. A., & Harvey, R. J. (1988). Discriminating between problems in living: An examination of measures of depression, loneliness, shyness, and social anxiety. *Journal of social clinical psychology*, 6, 482-491.
- Baumeister, R., & Leary, M. R. (1995). *The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation*. *Psychological Bulletin*, 117: 497-529.
- Berguno G, Leroux P, McAinish K, Sheikh S (2004). Experience of loneliness at school and its relation bullying and quality of teacher interventions. *The qualitative report* 2004;9(3):483-99.
- Berscheid, E. and H. T. Reis. 1998. "Attraction and Close Relationships." Pp. 193-281 in *The Handbook of Social Psychology*, vol. 2, edited by D. T. Gilbert, S. T. Fiske, and L. Gardner. New York: McGraw-Hill.
- Cho, C., & Cheon, H. J. (2005). Children's exposure to negative internet content: Effects of family context. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 49 (4), 488-504.
- Coopersmith, S. (1967). *Parental characteristics related to self-esteem*. In *The antecedents of self-esteem* (chap. 6, pp. 96-117). San Francisco: Freeman.
- Coopersmith, S. (2002). *Self-esteem Inventories Manual*. Mind Garden, Inc.
- Dindia K, Allen M, *Sex differences in self-disclosure: A meta-analysis*. *Psychol Bull.* 1992; 112(1): 106-24.
- Duronto, P. M., Nishida, T., & Nakayama, S. (2005). Uncertainty, anxiety, and avoidance in communication with strangers. *International Journal of Intercultural Relations*, 29(5), 549-560.
- Fitzpatrick, M. A., & Ritchie, L. D. (1994). Communication schemata within the family: Multiple perspectives on family interaction. *Human Communication Research*, 20, 275-301.
- Gierveld, J. d. J. (1998). A review of loneliness: concept and definitions, determinants and consequences. *Clinical Gerontology*.

- Harter, S., & Whitesell, N. R. (2003). Situation, whereas others report changes in self-worth. *Journal of social influence process*, (pp. 50-59). Chicago: Aldine-Atherton.
- Hojat, M. (1982). LONELINESS AS A FUNCTION OF SELECTED PERSONALITY VARIABLES. *Journal of Clinical Psychology*, 38(1).
- Joshi P, Bogen K. (1984). Nonstandard schedules and young children's behavioral outcomes among working low-income families. *Journal of Marriage and Family*. 2007;69:139-156.
- Killeen, C. (1996). Loneliness: An epidemic in modern society. *Journal of Advanced Nursing*, 28, 762-770.
- Koerner, A. F., & Fitzpatrick, M. A. (2002). *Understanding family communication patterns and family functioning: The roles of conversation orientation and conformity orientation*.
- *Communication Yearbook*, 28, 36-68.
- Komaya, M., & Bowyer, J. (2000). College-educated mothers' ideas about television and their active mediation of viewing by three to five-year-old children: Japan and the USA *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 44 (3), 349-363.
- Le Roux, A. (2001). *Die verbandtussen die Christelike geloof en eensaamheid tydens laatadolessensie*. [The relationship between the Christian faith and loneliness during late adolescence]. *Acta Theologica*, 1, 83-105.
- Le Roux, A. (2008). *The relationship Between Adolescents Attitudes Toward Their Fathers and Loneliness: A Cross-Cultural Study*. *Department of Psychology, University of the Free State*(18), 219-226.
- Liebes, T., & Ribak, R. (1992). *The contribution of family culture to political participation, political outlook, and its reproduction*. *Communication Research*, 19(5), 618-642.
- Larose, Simon, Guay, Frederic, Boivin, Michel. (2015), *attachment, social support, and loneliness in young adulthood: attest of two models*
- Peplau, L., Perlman, D. (1982). Perspectives on Loneliness. In L. Peplau & D. Perlman (eds) *Loneliness: A sourcebook of current theory, research, and therapy* (pp. 1-18) New York: John Wiley
- Peplau, L. A. (1988). LONELINESS: NEW DIRECTIONS IN RESEARCH: Participate in the Challenge of Mental Health and Psychiatric Nursing.
- Peplau, L.A., & Goldston, S. E. (Eds.) (1984). *Preventing the harmful consequences of severe and persistent loneliness*. Washington, D.C.: U. S. Government Printing Office.
- Russell, D. W., Cutrona, C. E., Rose, J., & Yurko, K. (1984). Social and emotional loneliness: An examination of Weiss's typology of loneliness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46, 1313-1321.
- Russell, D, Peplau, L. A., & Ferguson, M. L. (1978). Developing a measure of loneliness. *Journal of Personality Assessment*, 42, 290-294.
- Russell, D, Peplau, L. A., & Cutrona, C. E. (1980). The Revised UCLA

- Loneliness Scale: Concurrent and discriminate validity evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39, 472-489.
- Russell, D. (1996). UCLA Loneliness Scale (Version 3): Reliability, Validity, and factor structure. *Journal of Personality Assessment*, 66, 20-40
 - Schmidt, N. & Sermat, V. (1983). Measuring Loneliness in different relationships. *Journal of personality and social psychology*, 44, 1038-1047.
 - Shaver, P. R. and K. A. Brennan. 1991. "Measures of Depression and Loneliness." Pp. 195-290 in *Measures of Personality and Social Psychology*, vol. 1, edited by P. Shaver and L. Wrightsman. San Diego: Academic Press.
 - selvaraj.n(2015) . parent adolescent communication and loneliness. Indian
 - Sullivan, H. S. (1953). *The interpersonal theory of psychiatry*. New York: Norton.
 - Van Tilburg, T., Havens, B., & Gierveld, J. D. (2004). Loneliness among older adults in the Netherlands, Italy, and Canada: A multifaceted comparison. *Canadian Journal on Aging- Revue Canadienne Du Vieillessement*, 23, 169-180.
 - Swami V, Chamorro-Premuzic T, Sinniah D, Maniam T, Kannah K, Stanistreet K, Furnham A. *General health mediates the relationship between loneliness, life satisfaction and depression*. *Soc Psychol Psychiat Epid*. 2006; 42(2):161-6.
 - Taylor, S. F., Peplau, L. A., & Sears, D. O. (2003). *Social psychology* (11th ed.). New Jersey: Prentice Hall.
 - Weiss, R. S. (1973). *Loneliness: The experience of emotional and social isolation*. Cambridge, MA: MIT Press.
 - Wittenberg, M. T. (1986). Emotional and social loneliness: An examination of social skills, attributions, sex role, and object relations perspectives. Unpublished doctoral dissertation, University of Rochester.